

SOSYAL BİLİMLERDE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Bir bilgi kümesinin bilimsel bilgi sayılabilmesi için aşağıdaki özellikleri taşıması gerekir: • İnsan aklının işleyiş kurallarına uygun olmalıdır, • Belirlenmiş bir konusu ve inceleme alanı olmalıdır, • Belli bir yöntem kullanılarak elde edilmiş olmalıdır, • Sistemli ve düzenli olmalıdır, • Mantık ilkelerine uygun, doğru, tutarlı ve geçerli olmalıdır, • Kanıtlanabilir ve denetlenebilir nitelikte olmalıdır, • Olgulara dayalı ve nesnel olmalıdır.

Bir zihinsel etkinliğin bilim sayılabilmesi için şu üç koşulu taşıması gerekir: • Düşüncenin bir önerme ile dile getirilebilir olması, • Bu önermenin doğruluğunu gösteren güvenilir kanıtların olması, • Önermenin doğruluğunun genel olarak kabul edilmesi gerekir.

Bilimlerin sınıflandırılmasını **ilk kez sistemli bir tarzda Aristo** yapmıştır. Aristo'ya göre en temel bilim felsefedir. Ona göre bilimler genel olarak üç ana kategoride değerlendirilebilir. Bu kategoriler; **teorik, pratik ve poetik bilimlerdir**.

Ülkelerin bilim ve teknoloji politikalarının oluşturulmasında esas teşkil eden araştırma ve deneysel geliştirme göstergelerine standart teşkil etmeyi amaçlayan **Frascati Kılavuzu**, ilk defa 1963 yılında OECD ülkelerinin uzmanlarınca hazırlanmıştır. Bilgiye dayalı ekonominin gelişimine paralel olarak önem kazanmaya başlayan Frascati Kılavuzu, ülkelerin bilim, teknoloji ve yenilik sisteminin planlanmasında önemli bir başvuru kaynağı işlevi görmektedir. Frascati Kılavuzuna göre bilimler aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır:

Bilimlerin sınıflandırılması konusunda farklı görüşler vardır. Genellikle bilimler; **doğa bilimleri, formel bilim-ler ve sosyal bilimler** şeklinde sınıflandırılmaktadır. Doğa bilimleri; fizik, kimya, biyoloji gibi adına fen bilimleri de denilen bilimleri kapsar. Formel bilimler ise matematik ve mantıktan ibarettir.

Doğa Bilimleri: Doğa bilimleri, doğanın özünü, kaynağını, kapsamını, içeriğini, varlığın ne anlama geldiğini, varlık yasalarını, ilkelerini belli bir yöntemle ele alır ve inceler. Doğa bilimleri ile sosyal bilimleri ayıran en önemli fark, sosyal bilimlerdeki kanunlar, doğa bilimlerindeki kanunların kesinliğine ve netliğine ulaşmamıştır.

Formel Bilimler: Konusunu doğadan almayan, insan zihninin üretimlerini sembollerle ifade eden, matematik ve mantık gibi bilimleri kapsar. Carl F. Gauss'un çok bilinen deyişi ile "matematik, bilimlerin kraliçesidir."

Sosyal Bilimler: Toplum bilimlerinin konusu, toplum içinde yaşayan insanların davranışları, doğa bilimlerinin konusu ise canlı ve cansız varlıklardır. Sosyal bilimler; sosyoloji, antropoloji, psikoloji, dil bilimi, tarih gibi bilimlerden oluşur. Sosyal olayların da doğa olayları gibi ve aynı şekilde incelenebileceği yönündedir

Dil, bilim adamı için her şeyden önce günlük yaşamda kullandığı dildir. Bu bilim dili olması bakımından da böyledir

Olgu ve Olay: Olgu, varlığı potansiyel olmaktan çıkmış, "fiili gerçeklik" hâline dönüşmüş, insanın algı alanına girebilecek hâle gelmiş her şeydir.

Olguların aşağıdaki gibi bazı özellikleri vardır: • Genel geçerlilik • Süreklilik • Doğrudan ya da dolaylı olarak gözlenebilirlik • Tekrarlanabilirlik

Kavram: **Kavramlar**, kendilerine birtakım anlamlar atfedilmiş zihinsel soyutlamalardır. **Olgu**, olay, süreç veya nesnelerin ortak özelliklerini yansıtan yahut bunlar arasındaki ilişkilerle ilgili genel bir fikir veren ve olguların sınıflandırılmasını sağlayan, genellikle bir kelime ya da kelime grubundan oluşan soyut ifadedir

Yasa (Bilimsel Kanun): Yasa, doğrulanmış bir ilkenin veya kuralın süreklilik ve istikrar kazanmış hâlidir. Doğadaki olaylar arasında görülen ve sürekli tekrarlanan ilişkiye yasa denir.

Yasalara örnek olarak: • Kütlenin korunumu yasası • Enerjinin korunumu yasası • Sabit oranlar yasası • Yerçekimi yasası

Yasayı diğer genellemelerden ayıran özellikler: • Yasa, olgulara ilişkin bir genellemedir; bu bakımdan mantıksal önermelerden ayrılır. • Yasa, tek bir olgu ya da nesneyi değil, bir olgular ya da nesneler grubunun ya tümünü ya da önemli bir bölümünü kapsar. • Yasa, belli bir zaman ve yerle sınırlı olarak yapılmış bir genelleme de değildir. Yani "bu sınıftaki canlılar insandır" genellemesi bir yasa değildir. Yasa, olgularca doğrulanmış olmalıdır.

Bilimsel yasanın bazı özellikleri vardır; ilk olarak yasa; bir genelleme, genel modeldir. İkinci olarak, doğal olarak formel bilimlerin sonuçlarının aksine "olgusal içerik" taşır. Üçüncü olarak, yapılan doğrulama işlemleri sonucunda "doğru" olduğu gösterilen varsayımdır

Sınav öncesinde son tekrar için hazırladığımız bu Gümüş Not;

Altın Notlar ve Altın Sorular'dan hazırlık yapan öğrencilerimizin anlayacağı şekilde kısaltılarak hazırlanmıştır.

www.akademiaof.com

Yöntem, en genel anlamıyla genellenebilir, geçerli, doğru ve tutarlı bilgiye ulaşmak için izlenmesi gereken yoldur.

Sosyal bilimlerde bilimsel yöntemin ilkeleri şu şekilde belirlenebilir:

- **Olgusalılık**: Bilimsel yöntem somut, gözlemlenebilen ve test edilebilen olgularla yapılmalıdır.
- **Uygun tekniğin seçimi**: Araştırma konusuna en uygun araştırma tekniğinin kullanılmalıdır.
- **Nesnellik**: Araştırmacının, bilimsel araştırma sürecinin tüm aşamalarında tarafsız davranmasıdır.
- **Teorik bakış açısı**: Bilimsel yöntemin belli bir teorik bakış açısına göre seçilmesidir.
- **Etik ilkeler**: Araştırmacı araştırma sürecince etik değerlere bağlı kalmalıdır.

Bilimsel yöntemin basamaklarını John Dewey aşağıdaki gibi belirlemektedir: • Problemin sezilmesi • Problemin tanımlanması • Çözümün tahmin edilmesi • Gözlenebilir sınavıcıların belirlenmesi • Deneme ve değerlendirmelerin yapılması • Yorumlama ve raporlaştırılma

Bilimsel araştırma ya da kısaca araştırma, problemlere güvenilir çözümler aramak amacı ile planlı ve sistematik olarak verilerin toplanması, çözümlenmesi, yorumlanarak değerlendirilmesi ve rapor edilmesi sürecidir. Araştırmalar bir olguyu derinlemesine incelemek amacını taşır. Bu amaca **teorik amaç** denir. Araştırmalar ayrıca çeşitli sorunların değerlendirilmesi ya da çözülmesi amacıyla yönelik olarak yürütülür. Bu amaca da **pragmatik amaç** denir.

Elde edilmek istenen bilginin türüne göre bir araştırma temel olarak üç amaca yönelik olabilir. Bu amaçlar sosyal olgu ya da olayları **keşfetme, betimleme ya da açıklamadır**. Bu amaçlar doğrultusunda şekillenen üç araştırma tipi vardır. Bunlar **keşfedici, betimleyici ve açıklayıcı araştırmalardır**.

- **Keşfedici araştırmalar**: Araştırma konusuyla ilgili olarak neler olup bittiğini anlamak, daha sonra yapılacak kapsamlı araştırmalar için gerekli ön bilgiyi toplamak amacıyla yöneliktir.
- **Betimleyici araştırmalar**: Araştırma evreninin özellikleri hakkında bilgi toplamak, kişileri, durumları veya olayları tam ve doğru olarak betimlemek amacıyla yapılan araştırmalardır (Deney, Anket, Gözlem).
- **Açıklayıcı araştırmalar**: Değişkenler arasında varsayılan ilişkileri sınamak amacıyla yapılan araştırmalardır

Bilimsel araştırma sürecinin amacı; verilerin objektif olarak değerlendirilmesinin sağlanmasıdır.

Bir bilimsel araştırma süreci çeşitli aşamalardan meydana gelir

Problemin Tanımlanması: Problemin tanımlanması konusu daha çok araştırmanın ilk safhasında olan araştırmacılar için önemlidir. Araştırmanın en önemli aşamalarından biri de uygun problemin seçimidir. Araştırma problemi seçiminde dikkat edilmesi gereken genel ve özel bazı ölçütler bulunmaktadır.

Genel ölçütler: • Çözülebilirlik, • Önemlilik, • Yenilik, • Yerleşik etik kurallarına uygun olarak araştırılabilirliktir.

Özel ölçütler: • Araştırmacının alanda yeterliği, • Yöntemde ve tekniklerde yeterlik, • Veri toplama izni, • Zaman ve olanak yeterliği, • İlgi yeterliğidir

Veri Toplama: Araştırmacı gerekli olan verileri, veri kaynaklarından elde etmektedir. En çok kullanılan veri kaynakları; insanlar, belgeler, canlı, cansız öteki varlık ve kalıntılardır. Araştırılan konuya olan fiziki yakınlıklarına göre veri kaynakları **birincil ve ikincil veri kaynakları** olmak üzere iki grupta toplanabilir.

Birincil veri kaynakları araştırılan konuya fiziki olarak en yakın olan veri kaynaklarıdır.

İkincil veri kaynakları ise, genel olarak önceden derlenmiş verilerin amaca uygun olarak tekrar düzenlenip kullanılmasını ifade eder. Bu kaynaklar, birincil veri kaynaklarındaki bilgilerden yararlanılarak oluşturulmuş kaynaklardır.

Veriler, genel olarak **gözlem, anket ve simülasyon yardımıyla** toplanabilir.

Gözlem yoluyla veri toplama; belirli bir hedef kitlenin davranışlarını izleyerek bilgi elde etmeyi ifade eder.

Bilginin doğrudan doğruya elde edilmesini mümkün kılması, gözlem yönteminin en önemli avantajıdır.

Anket yoluyla veri toplama; kişilere bir anket formu vasıtasıyla araştırma konusu hakkında sorular sorulmasını ifade eder. Cevaplayıcıların soruları cevaplamayı reddetmeleri, abartılı ve doğru olmayan cevaplar veribilmeleri bu yöntemin en önemli dezavantajını oluşturmaktadır

Simülasyon yoluyla veri toplama ise; geçmiş verileri dikkate alarak analitik modeller ve bilgisayar yazılımları ile olursa,ne olur? biçimindeki sorulara cevap aranmasıdır. Bu yöntemin en büyük sakıncası, geçmiş verilere ve bu verilerin hala geçerli olduğu varsayımına dayanıyor olmasıdır

Sınav öncesinde son tekrar için hazırladığımız bu Gümüş Not;

Altın Notlar ve Altın Sorular'dan hazırlık yapan öğrencilerimizin anlayacağı şekilde kısaltılarak hazırlanmıştır.

www.akademiaof.com

Model, araştırmanın içerdiği değişkenler arasındaki ilişkiyi temsil eden bir örüntüdür. Belli bir sistemle ilgili bilgileri or-ganize etme faaliyetine modelleme denir. Model kurma “nesneler, olgular ve olaylar, süreç ve sistemlerle ilgili kavram-lar ve bunlar arasındaki ilişkileri betimleme tekniği” olarak görülebilir

Model Kurarken Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

- Problemin doğru tanımlanmış, nesne veya durumların iyi anlaşılmış olması gerekir.
- Problemle ilgili tüm değişkenlerin gerektiği ölçüde modelde yer alması gerekir
- Modelin girdilerinin ve çıktılarının iyi tanımlanması ve bunlar arasındaki ilişkinin anlaşılması gerekir.
- Model analiz edilebilir olmalı, bazı durumların niçin oluştuğunu, nelere bağlı olduğunu ortaya koyan analizler yapmaya imkân vermemelidir.

Hipotez genel bir ifade ile bir araştırma probleminin çözümü için doğrulanması ya da yanlışlanması gereken önermedir. Hipotezlerin doğru biçimde formüle edilebilmesi için bunlarda bazı özelliklerin bulunması gerekir. Bu özellik-leri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz: • Hipotezler mantıklı ve olgusal içerikte olmalıdır. • Hipotezlerde yer alan kavramlar açık ve anlaşılır olmalıdır. • Hipotezler genelleme yapılacak ana kütle parametreleriyle ilgili olarak belirlenmelidir. • Hipo-tezlerin doğrulukları test edilebilmelidir. Fizik ötesi dünyaya işaret eden hipotezler test edilemez ve yanlışlanamaz. • Hi-potezler teoriyle (kuram) tutarlı olmalı, gözlemlere, sezgilere vb. dayalı olarak hazırlanmalı ve iddia (tez) ile ilgili olmalı-dır. • Belli ve özel bir konuyla ilgili olmalı, birbiri içine geçmiş genel anlatımlar içermemelidir. • Gerçeklerden hareket etmeli ve değer yargılarından arındırılmış olmalıdır. • Probleme çözüm sağlayacak şekilde formüle edilmelidir. • Hipo-tezler belli bir istatistiki analiz yöntemiyle test edilebilir olmalıdır. Araştırmacı hipotezini oluştururken hangi istatistiki analizle onu test edeceğini belirlemelidir. • Hipotezlerin içerdiği tüm değişkenler belli bir şekilde sayısallaştırılabilir ve ölçülebilir olmalıdır. • Hipotezler bilinen bir ilişkiyi değil, tahmin yürütülen bir ilişkiyi araştıran nitelikte olmalıdır

İkincil verilerden yararlanmanın sınırlılıklar:

- Verilere aşina olmamak: Araştırmacı verilerini kendisi topladığında verinin yapısını, özelliklerini ve değişkenleri çok iyi öğrenmektedir
- Verilerin karmaşıklığı: Bazı büyük veri setlerinde hem çok sayıda değişken hem de cevaplayıcı yer aldığından bu tür kapsamlı verilerin yönetilmesinde araştırmacı zorluklar yaşayabilir.
- Veri kalitesini kontrol imkânının olmaması: İkincil veri kaynaklarının tümü kaliteli veri sunmadığı gibi bazen de araştırmacı yararlandığı ikincil verinin kalitesini kontrol imkânına sahip olmayabilir

Kitaplar: En önemli basılı bilgi kaynağı yayınlanmış kitaplardır Araştırmacının mümkün olduğunca bir kitabın en son baskısını temin etmesi daha güncel bilgilere ulaşması için gereklidir.

Bilimsel Dergiler, Kongre, Sempozyum, Konferans ve Seminerler, Sesli ve Görüntülü Kaynaklar

Gazeteler ve Diğer Sürekli Yayınlar (Periyodik Yayınlar): Günlük gazeteler ile haftalık, aylık, üç aylık vb. dergiler de sosyal bilimlerle ilgili çalışma yürüten araştırmacılar için önemli bir bilgi kaynağı vazifesi görür. Bu tür yayınların süreklilik özelliği sayesinde toplumsal olayların nasıl algılandığını, yorumlandığını, bunlara zaman içinde ne tür anlamlar yüklendiğini ve bu anlamlarda nasıl değişimler olduğunu anlamak mümkün olmaktadır.

Başvuru (Referans) Kaynakları: Bu kaynaklar arasında istatistiki raporlar sosyal bilimler açısından özellikle önem taşımaktadır. İstatistiki raporlar belli bir konuya odaklanarak o konuyla ilişkili verileri bir bütünlük içerisinde ele alan, analiz eden ve sonuçları raporlayan belgelerdir.

Veri; araştırma, deney, gözlem, görüşme vb. yöntemlerle elde edilmiş olan işlenmemiş bilgiyi ifade eder. İhtiyacımız olduğu halde hazır bir şekilde ulaşamadığımız bilgileri elde etmek amacı ile yapılan çalışmalara veri toplama denilmektedir. Veri kalitesini etkileyen temel faktörler:

Doğruluk: Toplanan verilerin gerçeği yansıtmaya derecesini ifade etmektedir.

İlgililik ve Uygunluk: Ölçüm değişkenlerinin ölçüm konusu ile ilgili olması ilgililik olarak ifade edilmektedir. Uygunluk ise verilerin amaca uygun olmasıdır.

Zamandalık: Verilerin istenen süre içinde analize hazır hale getirilmesini ifade etmektedir.

Erişilebilirlik: Verilere belirlenen prosedür çerçevesinde ulaşabilmeyi ve benzer tasarımla aynı verileri toplayabilmeyi ifade etmektedir.

Sınav öncesinde son tekrar için hazırladığımız bu Gümüş Not;

Altın Notlar ve Altın Sorular'dan hazırlık yapan öğrencilerimizin anlayacağı şekilde kısaltılarak hazırlanmıştır.

www.akademiaof.com